

Тимків В. Б.,
Мельник Н. Б., к. е. н., доцент,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Облік у загальнонауковому світі називають “мовою бізнесу” або “мовою цифр”. Вважається, що він фіксує лише події, які відбулись у момент їх проходження чи одразу після завершення. Однак таке призначення обліку насправді є застарілим, оскільки облікові дані трансформуються із інформаційного простору в аналітичний аспект. Тобто на основі них приймаються управлінські рішення щодо поточного та стратегічного розвитку підприємства. Основою такого прикладного значення обліку в управлінні господарюючим суб’єктом є обрана/сформована ним облікова політика.

Дане поняття дуже коротко сформульовано у Законі України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”: “сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності” [1]. Багато науковців стверджують про занадто вузький характер цього визначення і дають власні розширені його тлумачення. Однак від цього призначення облікової політики у діяльності суб’єктів господарювання не змінюється. Адже вона завжди “повинна формуватися під потреби управління, в іншому випадку її цінність знижується і облікова інформація не відповідатиме поставленим вимогам, а, отже, рішення прийняте на її основі неефективне” [2].

Водночас потрібно враховувати, що облікову політику доцільно формувати не тільки з метою впливу на систему бухгалтерського обліку, але і в напрямі пристосування її до потреб управління. Саме тому можна виокремити два основні завдання облікової політики:

- 1) в частині фінансового обліку – задоволення потреб користувачів в інформації про результати діяльності підприємства;
- 2) в частині управлінського обліку – забезпечення управлінського персоналу економічною інформацією для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [3, с. 300].

На основі вищенаведеного можна стверджувати, що облікова політика підприємства має для його діяльності оперативне/поточне та перспективне призначення. Вона “може враховувати організаційно-правову форму підприємства, галузеві особливості економічної діяльності, обсяги виробництва тощо” [4]. Науковці виділяють на її вибір вплив основних факторів, зокрема структуру управління підприємством чи організацією та забезпеченість сучасними засобами обробки інформації і інформаційно-методичне забезпечення [3, с. 298].

Водночас усі чинники, що враховуються при формуванні облікової політики, поділяють на декілька рівноправних між собою груп, серед яких зокрема:

1. зовнішні та внутрішні;
2. перспективні і поточні;
3. виробничо-фінансові, фінансово-економічні тощо [5, с. 306-307].

“У розпорядчому документі про облікову політику наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж один їх варіант, а також попередні оцінки, які використовуються підприємством з метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами” [4].

Враховуючи вищезазначені законодавчо встановлені вимоги до Наказу/Розпорядження про облікову політику, доцільно стверджувати, що на правильність та оптимальність її формування впливають фактори, які можна поділити на “константні” та “змінні”. До першої групи належать ті, які не піддаються впливу із боку бухгалтера, або лише частково залежать від його рішень і то в частині додаткових видатків. Зокрема це законодавчі вимоги, структуру бухгалтерської служби, наявне програмне забезпечення тощо. Фактори, що піддаються змінам зі сторони бухгалтера щодо обрання облікової політики – це власне самі варіативні методи ведення обліку, які передбачають вибір найоптимальніших.

Враховуючи, що “на основі принципу послідовності облікова політика підприємства має передбачати постійне (із року в рік) застосування прийнятої стабільної облікової політики” [4], то при її формуванні необхідно детально аналізувати майбутню мету діяльності підприємства у розрізі поточних більш загальних питань: запланований час модернізації обладнання, вплив морального зносу засобів праці на якість продукції, наявність цінового “порога” вироблених продуктів тощо. Адже облікова політика “виступає чинником, який впливає не тільки на ведення бухгалтерського обліку, але і на прийняття управлінських рішень”. Цей вплив здійснюється через обрання певного варіанта її формування [3, с. 297].

Значна сукупність факторів, що впливають на процес формування облікової політики на рівні конкретного суб'єкта господарської діяльності, не дозволяє однозначно визначити склад та структуру його облікової політики [5, с. 309]. Тому як правило, структура облікової політики включає три основні рівні:

- 1) технічний – визначення первинних документів, облікових реєстрів, розробку робочого плану рахунків;
- 2) організаційний – розподіл обов'язків між працівниками, відповідальними за ведення бухгалтерського обліку;
- 3) методологічний – визначення форм, методів і способів ведення бухгалтерського (фінансового), управлінського та у податковій сфері обліку на підприємстві [2].

Однак, для визначення перспектив розвитку підприємства, а також вирішення запитів управлінської системи і досягнення поставлених цілей у довгостроковому періоді, науковці пропонують запровадити ще один четвертий

рівень облікової політики – управлінський, який потрібно внести у структуру наказу про облікову політику підприємства, а саме виділити окремий розділ з ведення управлінського обліку [3, с. 300].

Він повинен містити запити системи управління у розрізі фінансових і нефінансових показників, прогнозних стратегічних показників, бюджетування та контролю за ресурсами тощо [2]. З метою узагальнення інформації для управлінського рівня потрібно у сфері формування облікової політики: розробити план рахунків управлінського обліку, методику накопичення управлінської інформації, форми і зміст управлінської звітності [3, с. 300].

Його наявність в обліковій політиці забезпечить ефективність функціонування не тільки системи бухгалтерського обліку, а й підприємства загалом, а також підвищить ефективність прийняття управлінських рішень [2].

Формування облікової політики за такою вищезазначеною чотирьохрівневою структурою її складових у наказі дасть змогу організувати процес ведення бухгалтерського обліку якісніше та ефективніше для системи управління [2].

Популяризація управлінського характеру облікової політики підприємства забезпечить трансформацію її формального значення для організації та ведення бухгалтерського обліку у прикладний аспект. Що сприятиме зацікавленості керівництва в необхідності її формування не лише відповідно до законодавчих вимог, але й правильності та оптимальності обрання альтернативних варіантних позицій. Адже саме від них залежатиме ефективність прийняття управлінських рішень для поточної та перспективної діяльності господарюючого суб'єкта.

Література:

1. Закон України “Про бухгалтерський обліку фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-XIV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Лучик Г. М. Облікова політика як інструмент формування обліково-аналітичної інформації в управлінні // Електронний журнал “Ефективна економіка”, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4664>
3. Машталяр Г. П. Облікова політика в системі управління підприємством // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки “Облік, аналіз, аудит”. – 2013. – Вип. 2. – С. 297-300. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2013_2_57
4. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства. Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13?lang=ru>
5. Смірнова І. В. Облікова політика підприємства як елемент системи обліку, 2007. – С. 305-309. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2376/1/55.pdf>